

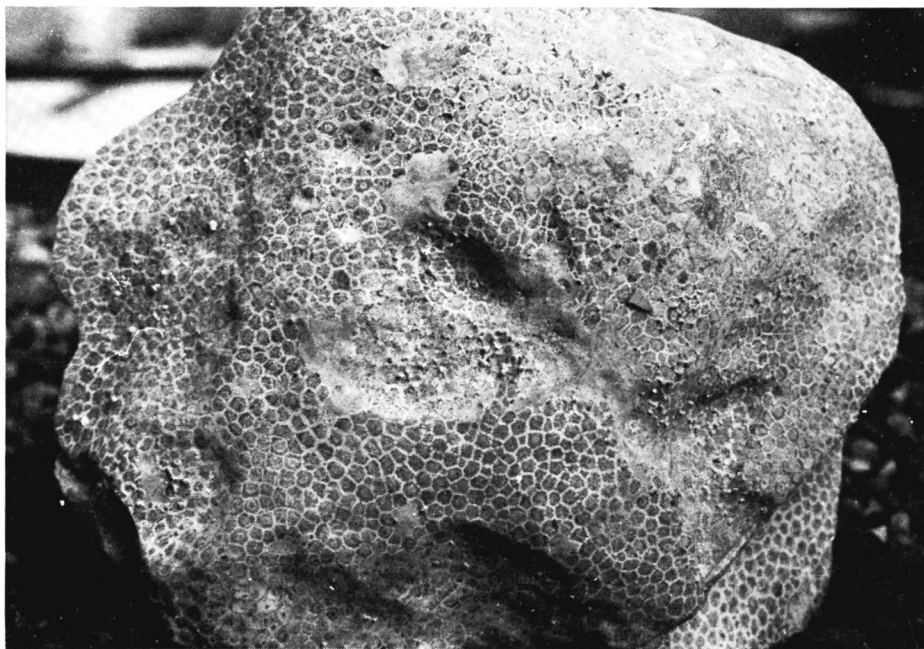
Noordelijke zwerfsteenkoralen (3)

H. Huisman

Er worden soms koralen gevonden die door een iets andere rangschikking van de woonbuizen, verschil in wandstructuur o.i.d. van de overige meer bekende soorten afwijken. Omdat het determineren hiervan vaak bijzonder moeilijk is, worden dergelijke exemplaren in de verzameling meestal apart gehouden in de hoop dat zich eens de gelegenheid voordoet ze van een passende naam te voorzien.

Er zijn er echter ook bij die jarenlang onder een foutieve naam in de kollektie schuil gaan, omdat bepaalde afwijkende kenmerken aan de aandacht ontsnapten. Voor een deel is dit te wijten aan het gebrek aan literatuur. Ieder weet dat het determineren van fossielen vaak een tijdrovend werkje is, waarbij, willen we enige zekerheid omtrent de naam verkrijgen, van gespecialiseerde literatuur gebruik moet worden gemaakt. Afgezien hiervan voelt ook lang niet ieder zich aangetrokken tot een dergelijk palaeontologisch graafwerk.

In het onderhavige geval heeft het niet zozeer gelegen aan het ontbreken van determinatiewerken als wel aan de grote gelijkenis van de zwerfsteen met een bijzonder talrijke groep koralen.

Syringolites sp. Geëetst oppervlak van een zwerfsteen van het Engels Kamp te Groningen. Ware grootte.

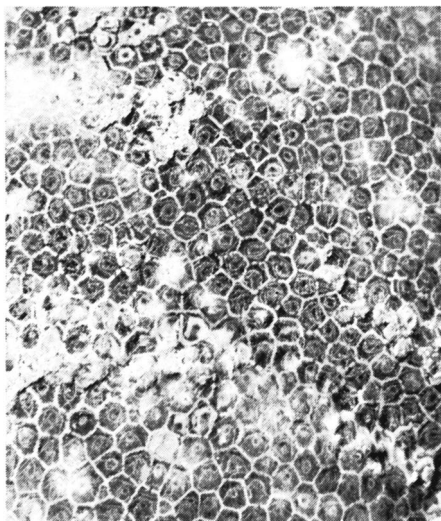
In de keileemontsluitingen van Groningen en Haren is het vinden van favosieten zo gewoon, dat vooral de kleinere exemplaren thuis meestal zonder veel omkijken in de laden met andere favosietachtigen opgeborgen werden.

Een herindeling van mijn kollektie aan de hand van nieuwe determinatiegegevens, die tijdens een onderzoek van J. STEL aan zwerfsteenfavosieten aan het licht kwamen, leidde o.m. tot de ontdekking van een voor Groningen geheel nieuwe koraalsoort, *Syringolites* genaamd.

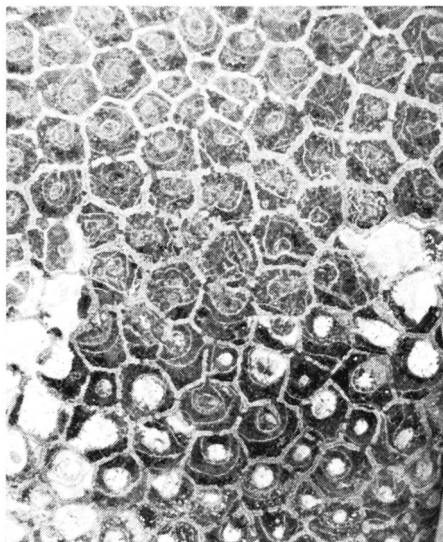
Uit publikaties van SOKOLOV (1952), KLAAMANN (1964) en STASINSKA (1967) blijkt dat dit genus in het Balthicum slechts met één soort vertegenwoordigd is. Behalve uit silurische afzettingen van Estland wordt de soort eveneens vermeld uit lagen van dezelfde ouderdom op Gotland.

Een feit dat de vondst van *Syringolites* extra interessant maakte was, dat het wellicht het eerste exemplaar betrof dat als zwerfsteen bekend geworden is. Nergens in de literatuur wordt melding gemaakt van eerdere vondsten. Ook STASINSKA, die een groot deel van haar publikatie wijdde aan zwerfsteenkoralen heeft onder het rijke poolse materiaal geen *Syringolites* kunnen ontdekken.

De bouw van deze koraalsoort beantwoordt op het eerste gezicht geheel aan het beeld van een normale favosiet. Hetzelfde veelhoekige cellenpatroon, onderbroken

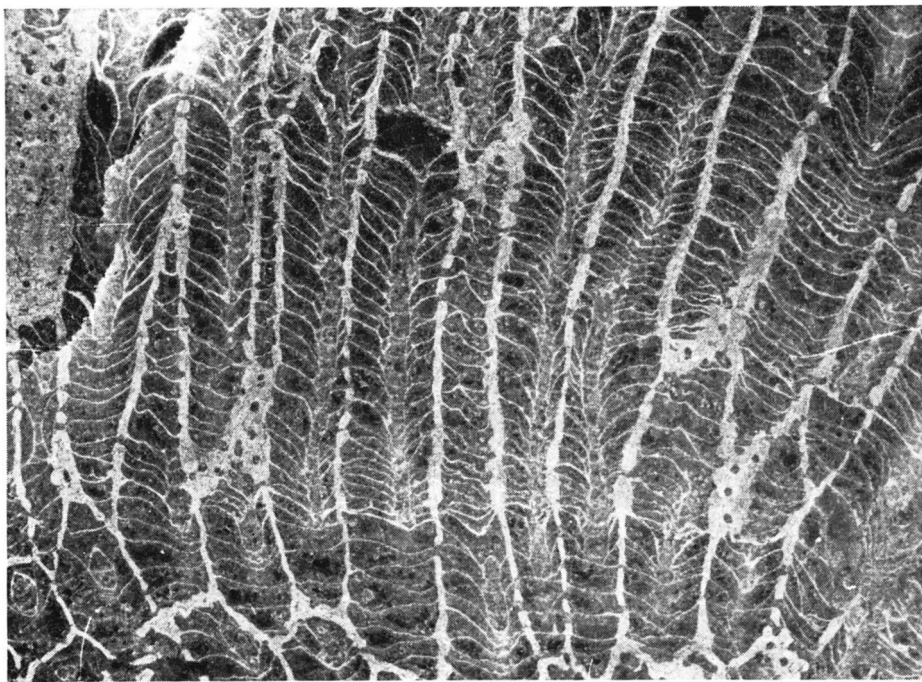

Syringolites sp. Bovenaanzicht. Zwerfsteen van het Engels Kamp te Groningen. 2x.

Syringolites sp. Detailopname van geëst oppervlak. Let op de cirkelvormige figuurtjes en de talrijke poriën. 6x. Hortus, Haren.

door talrijke poriën. Gezien de rangschikking van de poriën in rijen op de wanden en in de hoeken zou de soort voor een *Mesofavosites* gehouden kunnen worden. Op overlangse doorsnee valt uit de regelmatige plaatsing van de woonbuizen op te maken dat de oorspronkelijke kolonievorm meer of minder halfbolvormig moet zijn geweest. Takvorming als bij *Favosites* is tot dusver bij geen enkele zwerfsteen gekonstateerd. De korallieten maken een merkwaardige konstante indruk. Door het bijzonder geringe verschil in grootte lijken ze in alle zwerfstenen even groot te zijn

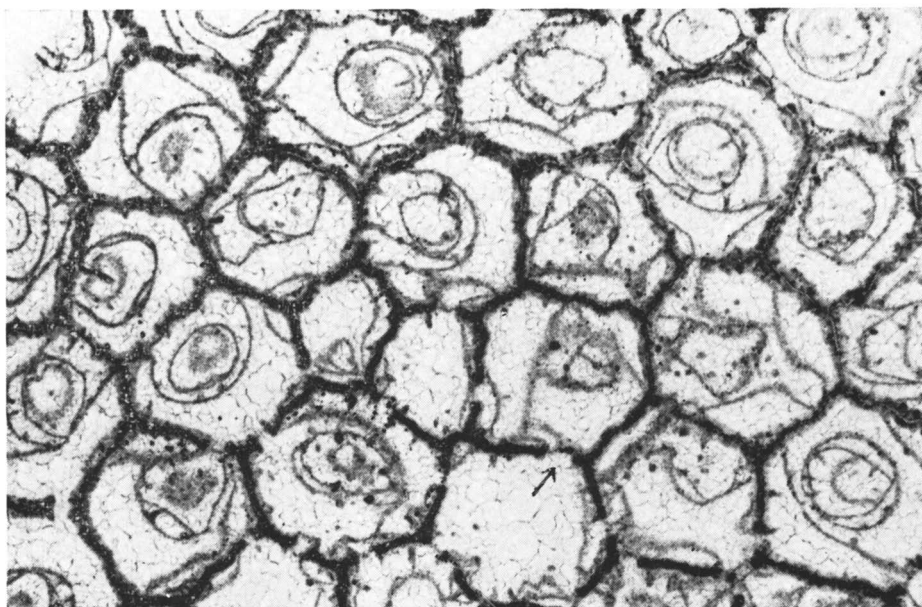
Syringolites sp. Detailopname van overlangs doorgezaagd exemplaar. Kalkdoorntjes op de tabulae zijn duidelijk zichtbaar. 12x. Haren.

ca. 2 mm. Eén zwerfsteen echter, gevonden op het Engels Kamp in Groningen, bezit duidelijk kleinere korallieten. Ook schijnen de doorsneden iets meer te variëren. Door de vrij sterke verkiezelings van het oppervlak is het geheel er echter niet duidelijker op geworden.

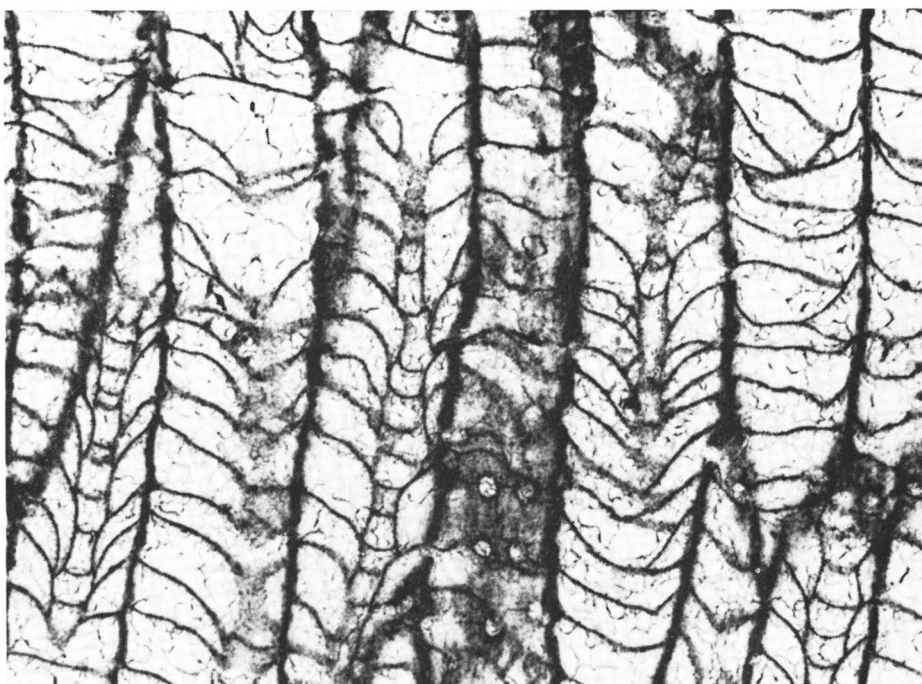
Het meest opmerkelijke verschil met alle andere favosiet-achtigen is de bouw van de tabulae. Deze vormen geen vlakke, horizontale plaatjes, maar zijn trechtervormig naar beneden uitgestulpt. Door de tamelijk dichte opeenplaatsing raken de onderzijden van de trechters de onderliggende tabulae, die ook weer een trechtervormige gedaante hebben en op hun beurt de daaronder geplaatste tabulae raken. De hierdoor met elkaar verbonden kalkbodempen vormen gezamenlijk een soort dunne binnenbuis (tubule). Het beste kunt U zich de merkwaardige vorm en rangschikking van de tabulae voorstellen als een groot aantal in elkaar gestoken puntzakjes, waarbij van elk zakje de punt afgeknipt is. Hierbij staat het laatste zakje via alle anderen in open verbinding met het eerste.

Merkwaardig is dat op dwarse doorsnede in iedere koralliet, ter aanduiding van het buisje cirkelvormige figuurtjes te zien zijn, terwijl op overlangse doorsnede in geen enkel geval de tubule in zijn gehele verloop door de koralliet te vervolgen is.

Soms is hij duidelijk te zien, om dan plotseling op te houden en een eind verder naar boven weer zichtbaar te worden. Op de plaatsen waar hij niet zichtbaar is zijn de tabulae meestal niet trechtervormig, maar ietwat convex of zelfs geheel plat. Dit 'verstoppertje' spelen wordt veroorzaakt doordat het buisje niet kaarsrecht blijkt te zijn, maar eerder onregelmatig gebogen. Het kronkelende verloop in de

Syringolites sp. Opname van een slijppreparaat. 20x. Engels Kamp.

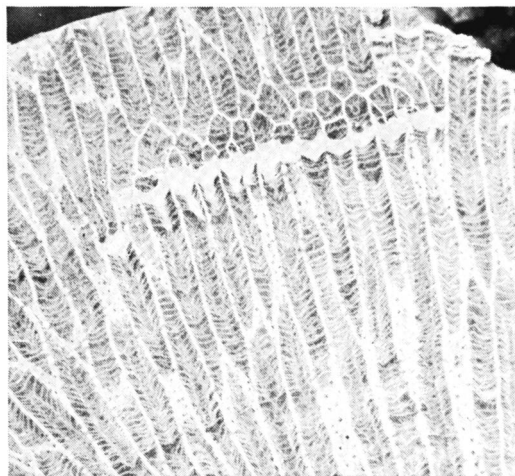

Idem. Overlangse doorsnede. 20x.

ruimte van de koralliet maakt duidelijk waarom hij het ene moment wel zichtbaar is, maar iets daarboven of daaronder niet. Door een kromming verdwijnt hij a.h.w. achter de horizon, of is in tegenovergestelde richting door afslijting verdwenen. Dit maakt ook meteen duidelijk waarom op dwarse doorsnede de dunne cirkelvormige patroontjes lang niet altijd in het centrum van de koralliet liggen.

Onder de loupe zijn bij geëtste exemplaren talrijke kalkdoorntjes te zien, die de septa vertegenwoordigen. Ze zijn echter niet op de wanden van de woonbuizen geplaatst, maar op de tabulae.

Merkwaardig is wel dat bij overlangs doorgezaagde exemplaren een zônering zichtbaar is, die doet denken aan groeilijnen. Onder de loupe lossen deze lichter gekleurde banden zich op als smalle zones van dicht opeen staande kalkdoorntjes, ook weer op de tabulae geplaatst. Dat het waarschijnlijk inderdaad om groeilijnen gaat wordt geïllustreerd door één exemplaar, waar een dergelijke smalle zone met kalkdoorntjes op dezelfde hoogte onderbroken wordt door een dertiental afgestorven korallieten, waarvan de oorspronkelijke woonruimten met fijn kalkslib opgevuld zijn.

Syringolites sp. 1,5x. Uit de opvulling van de afgestorven korallieten blijkt dat de tubule een eindweg naar onderen nog deel van de woonruimte van de poliep heeft uitgemaakt. Zwerfsteen van het Engels Kamp, Groningen.

Uit de opvulling blijkt tevens, dat de tubule een eindweg naar onderen nog deel van de woonruimte heeft uitgemaakt. Verder naar beneden wordt deze door dunne dwarsverlopende kalkplaatjes (diafragma) afgesloten.

Zoals vaak met 'unieke' vondsten het geval pleegt te zijn, volgen er na verloop van tijd meer. Ook *Syringolites* maakt hierop geen uitzondering. Niet alleen uit de keileem van Groningen en Haren zijn ze bekend geworden, ook uit de zandgaten van Haddorf is in mijn verzameling een exemplaar aanwezig. Het precieze aantal is niet bekend, maar bedraagt ongetwijfeld enige tientallen. De tot dusver grootste bekende zwerfsteen bevindt zich in de collectie van B. Dijkstra. Dit exemplaar meet ongeveer 18 x 12 x 10 cm., en is aan de buitenzijde vrijwel geheel verkiezeld. Ook aan de andere zwerfstenen worden in de regel soms vrij sterke verkiezelingsverschijnselen opgemerkt. Het exemplaar van Haddorf is geheel in kwartsmaterie omgezet en laat op bijzonder fraaie wijze de uitgeprepareerde trechtervormige tabulae zien, waaruit het kronkelende verloop van de binnenbuis blijkt.

Kijkt Uw favosieten er eens op na!

Wordt vervolgd.